

de klooster

kerk in het hart van Den Haag

#5 APRIL 2022

Thema
duurzaamheid

De vrouwen bij
het lege graf

Wat is een
Evensong?

Duurzaamheid

We kunnen er niet meer omheen, het klimaat verandert. De vraag hoe dat komt is voer voor meteorologen. Voor ons in de Kloosterkerk is de vraag: wat kunnen wij er aan doen?

INHOUD

de klooster
nummer 5
april
2022

HOOFDARTIKEL

De vrouwen bij het lege graf

Bert Jan Lietaert Peerbolte over de ware rolmodellen uit het evangelie naar Marcus

pagina 4

ACHTERGROND

Op zondag 24 april is er een **bijzondere cantatedienst**: een Ratwahlcantate

pagina 8

POËZIE & FOTO

Fotograaf en dichter Gilles Boeuf
breuk

pagina 9

DUURZAAMHEID

Op weg naar een **duurzame gemeente**

pagina 10

DUURZAAMHEID

Een **groene kerk** zijn, hoe kan dat er uit zien?

pagina 12

IN BEELD

Doe dit om mij te gedenken, in de week van Pasen wordt het Avondmaal tweemaal gevierd

pagina 14

MUZIEK

Wat is een **Evensong**?

pagina 16

JEUGD

De Stille Week, Tomas vertelt, Back to school church! en Apostelpraat

pagina 18

DUURZAAMHEID

Onzichtbare leiders van natuurherstel

pagina 21

AGENDA

April en mei

pagina 24

LID WORDEN

Voelt u zich verbonden met de identiteit van de Kloosterkerk en wilt u verantwoordelijkheid nemen voor de continuïteit van de gemeente en de activiteiten van de Kloosterkerk, word dan lid. Het inschrijfformulier is te vinden op de website van de Kloosterkerk en ook verkrijgbaar op de informatietafel, te vinden op zondag in de wandelruimte. U kunt ook bellen met het kerkelijk bureau. Nieuwe leden krijgen een uitnodiging voor een kennismakingsbijeenkomst. Elke wijk heeft een contactpersoon die contact opneemt met de nieuwe leden in zijn/ haar wijk. De leden ontvangen de maandelijkse nieuwsbrief van de Kloosterkerk per e-mail. De leden leveren naar draagkracht een financiële bijdrage, met als richtlijn een bijdrage die vergelijkbaar is met het lidmaatschap van een (sport)vereniging.

CONTACTGEGEVENS

Kerkelijk bureau en bestuur Kloosterkerk Lange Voorhout 4, 2514 ED Den Haag, telefoon: 070 346 15 76, e-mail: kerk.bureau@kloosterkerk.nl, openingstijden: dinsdag t/m vrijdag van 10.00 tot 12.00 uur | **Kosterij** Dirk van Woerkom en John Groot, tel 06 448 67 280, dinsdag t/m vrijdag van 9.00 tot 14.00 uur, e-mail: kosterij@kloosterkerk.nl | **Bureaucoördinator** Ilja de Weerd, tel 070 346 15 76, e-mail: i.deweerd@kloosterkerk.nl

Predikanten Kloosterkerk

Ds. Rienk Lanooy

tel 070 324 47 79, spreekuur dinsdag t/m vrijdag van 9.00 tot 9.30 uur, e-mail: lanooy@kloosterkerk.nl

Ds. Marja Flipse

tel 06 486 50 217, spreekuur, dinsdag t/m vrijdag van 9.30 tot 10.00 uur, e-mail: flipse@kloosterkerk.nl

Website www.kloosterkerk.nl **Twitter** @Ds_Kloosterkerk, volg ons op **Facebook**

COLOFON MAGAZINE

De Klooster is het tweemaandelijks magazine van de Kloosterkerk in Den Haag © 2022 **Redactie** Sanne ten Bokkel Huinink, Liesbeth de Beyl, Han van den Broek, Marja Flipse, Rienk Lanooy, Gilbert Laurens, Astrid Poot, Gerhard van Roon, Hijme Stoffels, Emilie Schreuder, Michel de Vos **Contact** e.schreuder@kloosterkerk.nl, 06 4878 1970 **Advertentieverkoop** Emilie Schreuder, Ilja de Weerd **Foto cover** Gerhard van Roon **Concept en vormgeving** De Zagerij ontwerp bureau

Open Huis

Heb je behoefte aan een moment van rust, waarin je je kunt bezinnen? Kom je er niet toe, dit in je eigen leven te organiseren? Dan kun je terecht in de Kloosterkerk. Het gebouw alleen al is een weldaad. Je kunt er op adem komen en een kaarsje aansteken, maar er worden ook activiteiten georganiseerd, die jong en oud kunnen inspireren. Behalve kerkdiensten – ook voor kinderen en jongeren – zijn er cursussen, concerten, exposities en evenementen voor alle leeftijden. Welkom, wie je ook bent.

De Kloosterkerk wil een open huis zijn voor iedereen. Mensen met heel verschillende achtergronden en van verschillende leeftijden vormen de gemeente. Zij hebben onderling vele relaties, maar een bindende factor is het predikanten-team. De predikanten, Marja Flipse en Rienk Lanooy, gaan voor in de wekelijkse dienst op zondagmorgen, leiden een groot aantal cursussen en groepsbijeenkomsten en zijn vanzelfsprekend ook beschikbaar voor een persoonlijk gesprek voor wie daaraan behoefte heeft.

Klimaatbestendig boeren

In de Veertigdagentijd ondersteunt de Kloosterkerk weer een project in het buitenland: klimaatbestendige landbouw in Oeganda. In de regio Teso in het noorden is het niet makkelijk om boer of boerin te zijn. De regen wordt er steeds onvoorspelbaarder door de wereldwijde klimaatverandering. Boerinnen en boeren weten niet goed meer wanneer ze moeten planten. Soms valt er te weinig regen, dan weer te veel met overstromingen tot gevolg. Dan blijft er weinig te oogsten over. De Anglicaanse Kerk van Oeganda stimuleert 1200 boeren en boerinnen om hun krachten te bundelen in 40 sterke boerenorganisaties. De leiders van deze organisaties krijgen praktische trainingen op veldscholen met demonstratievelden. Zij geven hun kennis vervolgens door aan andere groepsleden. De kerk wil de mensen zo weerbaar maken tegen klimaatverandering en leert hen:

- Om te gaan met energiezuinige ovens en ovens op biogas om houtkap terug te dringen.
- Over zaden die sneller kiemen, of die juist langer kunnen doorgroeien zonder regen.
- Hoe boeren samen bomen kunnen planten om erosie te voorkomen.
- Hoe ze samen een betere prijs kunnen vragen voor hun producten.
- Over andere bronnen van inkomsten dan houtskool verkopen.
- Imkeren, en geeft hulp om bijenkasten aan te schaffen.
- Spaargroepen te vormen om investeringen te kunnen betalen.

Van 2 maart tot aan Pasen is de diaconale collecte bestemd voor dit project.

U kunt ook een bijdrage overmaken naar NL 89 INGB 0002 847114 ten name van Stichting Diaconie Kloosterkerk.

Bemind en gedragen

Ze is er helemaal klaar mee, de vrouw in mijn coachpraktijk. Eigenlijk is ze woedend. Op zichzelf. Dat gezeur de hele tijd, die eindeloze vermoeidheid, dat gedoe dat ze 's ochtends geen zin heeft om op te staan. 'Ik baal er zó van dat ik me zo voel!' 'Zo?' vraag ik. 'Ja, zo!' briest ze. 'Ik wil gewoon fit zijn en vrolijk, mijn werk goed doen en een leuke moeder zijn voor mijn kinderen. Klaar!'

Ik denk aan de titel van het stukje dat we schreven voor het stilte-uurtje in de Kloosterkerk: 'Waar onrust leeft, is stilte welkom.' We sluiten onze ogen, ontspannen voorzichtig, richten de aandacht op de adem. Langzaam komt ze tot rust. Ze voelt de bodem onder haar voeten. Ze weet zich gedragen.

Misschien zou je het 'loslaten' kunnen noemen, een populair woord in de wereld van bezinning. Maar we zijn er nog niet, want 'loslaten' betekent om te beginnen 'vasthouden'.

En dus richten we ons op wat 'gezeur' met haar doet, hoe de vermoeidheid haar overvalt en welk verdriet haar levenslust beperkt. Voor het eerst in lange tijd gaat ze haar gevoelens niet uit de weg door harder te gaan werken of frustraties te onderdrukken en te eisen dat ze vrolijk is. Ze ruimt wat rommel op, er ontstaat leegte. En zo komt er ook liefdevolle ruimte voor wat daaronder huist, rond de zelfgekozen dood van haar broer van 25. Wát een pijn en verdriet doorstaat ze.

Als vanzelf komt er opluchting / En een gevoel van liefde / Weer een beetje meer bevrijd / Weer dichterbij het Licht.

Zo zie ik Pasen / Ben je bereid om je kruis te dragen? / Ga je de leegte en de stilte tegemoet? Durf jij je bemind en gedragen te voelen?

Gerda Hoekstra-Vermunt
Lid van de Kloosterkerk

De vrouwen bij het lege graf

Wat een raar einde heeft het evangelie naar Marcus toch. Ooit heb ik het evangelie integraal horen voorlezen door een voordrachtskunstenaar die daartoe was ingehuurd. We zaten met een groep jonge studenten om hem heen en hij begon te lezen. 'Het begin van het evangelie van Jezus Christus, Zoon van God. Het staat geschreven bij de profeet Jesaja: (...)'. Niemand in die zaal kende het evangelie niet. En toch pakte het ons vanaf het eerste woord op een manier die niemand had voorzien.

TEKST BERT JAN LIETAERT PEERBOLTE | AFBEELDINGEN RIJKSSTUDIO

Soms kun je beter zwijgen en datgene wat je niet kunt plaatsen over je heen laten komen dan dat je probeert te duiden, te interpreteren en uit te leggen.

Wat opviel toen we in het nagesprek met elkaar onze ervaringen uitwisselden was vooral het gevoel van urgentie dat het verhaal oproept. Je voelt vanaf het begin al: dit moet wel fout gaan. Het evangelie schetst Jezus als een wonderdoener met bovenmenselijke krachten. Tegen zijn zin wordt hij beroemd. Heel het land spreekt over wat hij doet. Hij drijft demonen uit, hij geneest zieken, hij wijst gezaghebbende religieuze leiders terecht. Hij legt in zijn verkondiging van het evangelie een bom onder de maatschappelijke verhoudingen. Niet de rijken en de machtigen zijn uitverkoren door God, aldus Jezus, maar de zwakken en de verworpenen. Hij keert de verhoudingen in de wereld volledig om. En dat roept weerstand op.

Het optreden van Jezus loopt erop uit dat hij ter dood veroordeeld wordt. Kijk maar eens mee hoe Marcus de spanning opbouwt. In 1:11 hoort Jezus in een visioen een stem: 'Jij bent mijn geliefde Zoon, in jou vind ik vreugde.' Zijn leerlingen weten niet wie hij is, maar wij als lezers wel. De spanning begint op te lopen en Jezus neemt drie leerlingen uit zijn intiemste kring met zich mee: Petrus, Jakobus en Johannes (9:1). Hij gaat een berg op, verandert van gedaante en wordt ineens omringd door Mozes en Elia. Dan klinkt er, ditmaal uit een wolk, opnieuw een stem. De boodschap is geadresseerd aan de leerlingen: 'Dit is mijn geliefde Zoon, luister naar hem!' Petrus had al in de kring van leerlingen beleden dat Jezus volgens hem (en volgens hen!) de messias is (8:29) en nu is het God zelf die aan de leerlingen antwoord geeft. Vanaf nu weten ook zij het zeker. Jezus, de messias, is Gods Zoon.

Bij zijn proces zijn diezelfde leerlingen, met alles wat zij over hun meester weten, gevlucht. Jezus staat alleen voor de hogepriester en die vraagt hem wie hij is: 'Bent u de messias, de Zoon van de Gezegende?' (14:61). Niet alleen de leerlingen, maar ook wij als lezers weten dat het antwoord positief is. Nadat Jezus zijn vraag beaamd heeft, scheurt de hogepriester zijn kleed als teken van rouw. 'Wat hebben we verder nog nodig?', roept hij uit. En Jezus wordt ter dood veroordeeld. Als lezers van het evangelie weten wij dan dat de ironie van de situatie is dat Jezus daadwerkelijk de messias, de Zoon van God is. Jezus heeft zelf in het evangelie dan al driemaal aangekondigd dat hij alleen door voor de wereld te sterven, door het ultieme lot van een martelaar te ondergaan, zijn ware identiteit

**Niet de rijken en de
machtigen zijn uitverkoren
door God, aldus Jezus, maar
de zwakken en de
verworpenen. Hij keert de
verhoudingen in de wereld
volledig om. En dat roept
weerstand op.**

kan bereiken. Hij is een gezant van God die niet zomaar even de zaken naar zijn hand komt zetten. Integendeel, hij accepteert zijn lot. Alleen door te sterven kan hij laten zien dat het anders moet met de wereld. En dat gebeurt dan ook. We gedenken het in onze kerkelijke traditie in de dagen voorafgaand aan Pasen. Met Witte Donderdag, Goede Vrijdag en Stille Zaterdag gaat de kerk van vandaag nog altijd mee in de diepte van de lijdensweg van Christus.

Uiteindelijk wordt hij gekruisigd. En dan gebeurt het: één van de soldaten, die hem zijn dood in gedreven heeft, ziet op welke manier Jezus de geest geeft. Deze soldaat, een medeplichtige aan zijn dood, is de eerste buitenstaander die de ware aard van Jezus ziet: 'Werkelijk, deze mens was Gods Zoon' (15:39).

Het is daarna menselijkerwijs allemaal voorbij. De verslagenheid onder Jezus' leerlingen moet immens geweest zijn. Niet alleen zijn ze hun meester kwijt, die met hen door het land van Palestina was getrokken en hen mede had ingezet om zijn goede boodschap, zijn evangelie, te verkondigen. Ze moeten ook hun eigenwaarde kwijt geweest zijn. Hoe hadden ze hem zó in de steek kunnen laten? In zijn eentje aan zijn lot overgelaten had hij de allerergste martelingen tot de dood toe moeten ondergaan.

Dan zijn er de vrouwen. Maria van Magdala, Maria de moeder van Jakobus de jongere en van Joses, en Salome (15:42). Zij zijn niet gevluht, hebben Jezus niet ontkend, zij laten hem niet in de steek. Goed, ze staan op enige afstand van het kruis, maar ze staan er. Al die heldhaftige kerels laten het afweten, maar de vrouwen, die in het verhaal belangrijk zijn, maar maatschappelijk in de eerste eeuw wel op de tweede plaats staan, deze vrouwen houden vast aan hun Heer. Hiermee worden zij — en niet de mannelijke volgelingen van Jezus — in het verhaal van Marcus de eigenlijke rolmodellen. Ook in de andere evangeliën — Mattheüs, Lucas en Johannes — komt dit punt terug. Het lijkt dan ook terug te gaan op wat er feitelijk gebeurd is bij de dood van Jezus.

Het dode lichaam van de Heer wordt in het graf gelegd. Stille valt over het land en duisternis, het intense duister van de dood, vult zijn leerlingen. Zo moet een zwart gat werken: het trekt alle energie naar zich toe en doet het verdwijnen. De dood heeft

dat effect. Je voelt je zwak, moe, leeg. Je kunt niet meer. Verward, verdrietig, verslagen, welke woorden kunnen we er nog meer aan geven? De volgende dag is het sabbat en dan mag je niet eens het dode lichaam van een geliefde verzorgen. Dan maar de volgende dag, zondagochtend vroeg.

De beide Maria's hebben gezien in welk graf Jezus' lichaam is gelegd (15:47). Waar Salome op dat moment gebleven is, is niet duidelijk. Op zondag is ze er wel weer bij. De drie vrouwen komen met geurige olie om Jezus te balsemen en willen het graf binnengaan. Ze vinden het graf geopend en zien een jongeman, gehuld in het wit, voor de opening. Zijn bericht is: 'Hij is opgewekt, hij is hier niet.' Dan verwacht je een hallelujastemming. Je verwacht een feest. Een explosie van blijdschap. Maar dat is niet wat het evangelie vertelt. De vrouwen krijgen de opdracht om naar de leerlingen te gaan en Petrus uit te leggen dat zij naar Galilea terug moeten gaan.

Dan komt dat einde van Marcus: 'Ze gingen naar buiten en vluchtten bij het graf vandaan, want ze waren bevangen door angst en schrik. Ze waren zo geschrokken dat ze tegen niemand iets zeiden' (16:8). Hoe is het mogelijk?!?!'

Er is door theologen veel geschreven over dit einde. Al in de tweede eeuw zijn er toevoegingen geschreven

Afbeelding
pagina 4:
De drie Maria's bij
het graf, Jacques
Bellange,
1575 - 1616

Afbeelding
pagina 7
Engel wijst de
drie vrouwen op
het lege graf van
Christus, Jean
Louis Rouillet,
1645 - 1699

om Marcus alsnog een passend slot te geven. De belangrijkste variant van die toevoegingen is in de NBV en in andere moderne bijbels opgenomen als Marcus 16:9-20. Het is alleen glashelder dat dit stuk van (veel) later datum is. En daarmee is dat rare 16:8, het zwijgen van de vrouwen, dus het echte einde van het evangelie.

Wie weet is dit slot zo gek nog niet. Twintig eeuwen christelijke traditie zouden de suggestie kunnen wekken dat 'opstaan uit de dood' een bekend motief is. Het slot van Marcus laat zien dat dat niet zo is. Was het evangelie van Jezus al een radicale kritiek op de wijze waarop de mensheid de maatschappij inricht, het evangelie óver Jezus – zijn dood en opstanding – is dat nog veel meer. Het is niet zo vreemd dat dit een boodschap is die mensen omver kan blazen. Dat je geen woorden meer hebt. Dat je niet meer weet hoe je het moet zeggen.

De beide Maria's en Salome, ze gaan heen en zwijgen. Zwijgen als reactie op een vreselijke gebeurtenis is niet zo gek, maar in dit geval is de opstanding van de Heer niet vreselijk, maar vreselijk ingrijpend. Het lege graf is Gods uitroep teken achter het leven en sterven van Jezus. Zijn voorkeur voor de arme, de zwakke, de zondaar, de weduwe en de wees, voor wat onaanzienlijk is, voor eenieder die in de knel zit, het is de boodschap van de Thora, van heel het Oude Testament, geleefd

in de persoon van één mens: Jezus van Nazareth. De radicaliteit van die boodschap heeft hem aan het kruis doen belanden. En Gods radicaliteit laat vervolgens zien dat het kwaad, de weerstand tegen deze boodschap, niet het laatste woord heeft.

Alleen de drie genoemde vrouwen blijven Jezus trouw. De mannen om hem heen hebben steeds in het verhaal van Marcus veel woorden nodig gehad om over hun Heer te praten. En ze kwamen er niet uit. Toen ze eindelijk snapt met wie ze te maken hadden, werd de grond hun te heet onder de voeten. Ze vluchtten en lieten het afweten.

Maria, Maria en Salome vluchtten niet. Ze bleven trouw aan hun geliefde Jezus, kwamen zelfs zijn doodgemartelde lichaam verzorgen toen dat weer mocht. En daarmee werden zij de eerste getuigen van de opstanding. Zo zijn deze vrouwen de ware rolmodellen uit het evangelie naar Marcus. Soms kun je beter zwijgen en datgene wat je niet kunt plaatsen over je heen laten komen dan dat je probeert te duiden, te interpreteren, uit te leggen. Om dan op het beslissende moment weg te lopen.

Bert Jan Lietaert Peerbolte is lid van de Kloosterkerk en hoogleraar Nieuwe Testament en Vroeg Christendom aan de Vrije Universiteit Amsterdam

Bijzondere cantatedienst

In de Kloosterkerk is er iedere maand een cantatedienst. Bachs religieuze meesterwerken keren terug in de setting waarvoor ze zijn bedoeld: de eredienst. Gebed, gemeentezang, schriftlezing en preek komen samen met de prachtige muziek van Bach. Op zondag 24 april vindt er een bijzondere uitvoering plaats: Ratswahlcantate *Wir danken dir, Got, wir danken dir*.

TEKST ELLEN VAN DER SAR | FOTO GERHARD VAN ROON

Naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen van 16 maart hebben de Stichting Kloosterkerk, de Stichting Cantatediensten Kloosterkerk en de Residentie Bach Ensembles alle nieuw gekozen raadsleden uit Den Haag en de randgemeenten uitgenodigd deze bijzonder feestelijke cantatedienst bij te wonen. In lijn met de traditie uit Bachs tijd wordt in Den Haag sinds 1970 elke vier jaar een Ratswahl- of Ratswechselcantate uitgevoerd.

De Ratswahlcantate *Wir danken dir, Gott, wir danken dir* (BWV 29), geschreven voor 27 augustus 1731, had tot doel God te danken voor de zegeningen die de stad Leipzig het afgelopen jaar had genoten en zijn steun te vragen voor de nieuwe bestuurders. Een Ratswahlcantate is dus een kerkelijke cantate voor een niet-liturgische bestemming. De betreffende kerkdiensten vonden daarom ook niet plaats in Bach's Thomaskirche, maar in de officiële stadskerk, de Nicolaikirche. Ze gaven Bach en zijn muzikanten een unieke gelegenheid hun kunnen te tonen voor een uitgelezen schare hoogwaardigheidsbekleders! Voor een Ratswahlcantate was het mogelijk om een groot orkest op het podium neer te zetten: naast continuo (orgel, cello en bas), strijkers en hobo's spelen er stevast trompetten en pauken mee. Een indrukwekkend en feestelijk geheel!

Veel van de delen die Bach in deze cantate samenbrengt, betreffen noten die hij al eerder schreef. De uitbundige instrumentale inleiding is afkomstig uit een bruiloftscantate. De prachtige solopartij daarin voor het orgel kennen we tegenwoordig als de 'Nokia-tune'!

De tekst van het openingskoor waaraan de cantate zijn naam ontleent, is afkomstig uit Psalm 75:2. Het is een plechtig en gedragen motet in ouderwetse *stile antico*: een vrijwel uitsluitend vocaal stuk waarin de instrumenten slechts de koorstemmen verdubbelen. Maar ook hier klinken bekende noten, namelijk het 'Gratias' en het 'Dona nobis pacem' uit de *Hohe Messe*.

Op www.bachvereniging.nl/nl/bwv/bwv-29/ staat een prachtige uitvoering door de Nederlandse Bachvereniging onder leiding van Jos van Veldhoven. Een leuke luistervoorbereiding op de uitvoering tijdens de dienst op 24 april. Het Residentie Bachkoor en Residentie Bachorkest staan onder leiding van Jos Vermunt. Voorganger is ds. Carel ter Linden.

breuk

voor mijn hut speur ik
iedere avond
de takken af – zie ik
eekhoorns rennen

en smaller dan takken
speuren muizen naar eten

speur ik
maar natuurlijk kan
ook ik
mijn einde en begin
niet met elkaar verbinden

ik schrijf achter het raam, mijn
ogen wennen aan het donker en de
kamer 's nachts is een diepe spleet

midden in het binnenste
van een cyclische tijd –
het ogenblik

DUURZAAMHEID

Op weg naar een duurzame gemeente

De torens van de Elandkerk, die wankelden in storm *Eunice*. Het is een raak beeld dat het NOS journaal ons voorschotelde op die februari-avond. De kerk in het oog van de storm; getroffen door krachtige windvlagen en slagregens die onze westkust door klimaatverandering steeds vaker zullen treffen. De vraag hoe dat nou precies komt, is voer voor meteorologen. Voor ons in de Kloosterkerk is de vraag: wat doen we eraan? Onze prachtkerk, op ons hele kleine stukje aarde dat we te leen hebben van onze (klein-)kinderen: hoe maken wij daarvan een 'groene' kerk?

TEKST MENDELTJE VAN KEULEN | FOTO KERK GERHARD VAN ROON

THEMA DUURZAAM- HEID

Op weg naar
een duurzame
gemeente

Een groene kerk
zijn, hoe kan dat
er uit zien?

Onzichtbare
leiders van
natuurherstel

Groene theologie, zoals het in jargon heet, is vaak het werk van een klein groepje actieve kerkleden. Maar de verbinding tussen kerk en groen gaat dieper dan 'doen'. Tussen duurzaamheid en ons christelijke gedachtengoed ligt al eeuwen een wereld van overlevering, bevinding en ervaring. Trees van Montfoort schreef er drie jaar geleden het 'beste theologische boek' over. *Groene theologie* is een kloek en alomvattend boek, met vele hoofdstukken en honderden voetnoten, die ingaan op de historische, culturele en mondiale wortels van duurzaamheid en de christelijke invulling daarvan. Vele gespreksgroepen in de protestantse kerk behandelen het thema duurzaamheid sindsdien aan de hand van dit standaardwerk.

De kern van de vele Bijbelteksten die Van Montfoort aanhaalt: de mens en de natuur staan niet tegenover elkaar, maar de mens heeft wel een bijzondere verantwoordelijkheid in de zorg voor de schepping. Koester de aarde waarop we mogen leven, waardeer de verbondenheid van alles op aarde. Haal inspiratie uit niet-westerse ideeën over de omgang met de natuur en de dierenwereld. Innovatieve inzichten die door de westerse aanpak van het kolonialisme en het patriarchaat mogelijkwerwijs onder de korenmaat terecht zijn gekomen. Juist de moderne mens, met alle technieken en mogelijkheden, moet zich dit aantrekken.

Groene kerken

Zeven kerken in Den Haag hebben een groen bordje aan de gevel hangen. 'Groene kerken' dragen dit insigne, als teken dat hun gemeente werk maakt van duurzaamheid. Op het internet kun je een laagdrempelige test doen, die je als kerkganger of bestuurslid gidst langs vele terreinen van groene actie. Doen we aan afvalscheiding of 'afvallig zijn', bankieren we bij een duurzame bank, serveren we fair trade koffie na de dienst? De groenstrook (in plaats van een parkeerplaats) voor de deur, waartoe in de quiz wordt opgeroepen, hebben we met het Lange Voorhout gelukkig al 'gratis' gerealiseerd.

Maar ook het serieuze gesprek binnen de Kloosterkerk over onze eigen inspanningen in het kader van duurzaamheid is al lang in volle gang. Een belangrijk gesprekstema is isolatie. Of, in de woorden van de groenekerken-quiz: Heb je zonnepanelen of zing je in de winter extra hard om het warm te krijgen?

Energiebesparing

De Kloosterkerk is een historisch gebouw, dat nog druk wordt gebruikt. Dat betekent dat we uitstoten: flink zelfs. De voor de hand liggende optie: de kerk

dicht isoleren, is geen optie. Als je alles dichtsmeert, komen er paddenstoelen op de banken. Wij kerken in een eeuwenoud monument – dat kan niet ineens worden verbouwd om aan de nieuwste Europese regels van Frans Timmermans' Green Deal te voldoen. Wel zijn er sinds de aanleg van de verwarming in het begin van de jaren vijftig een aantal renovaties geweest. Dat blijkt uit de afstudeerscriptie van een student aan de Technische Universiteit Delft, die het bestuur tien jaar geleden al adviseerde over energiebesparing. Oud-kerkrentmeester Maarten Grasveld, brengt de aanbevelingen graag nog eens onder de aandacht.

Onze prachtkerk, op ons hele kleine stukje aarde dat we te leen hebben van onze (klein-)kinderen: hoe maken wij daarvan een 'groene' kerk?

Om te beginnen de luchtverwarming. In de Grote Kerk in Den Haag werd onlangs een systeem van luchtverwarming 'ontdekt', onder het hoogkoor; daar bleek alleen een opknappbeurt nodig. Maar de Kloosterkerk kent geen luchtverwarming. Het gebouw heeft hele dikke muren. Om dat te verbeteren kun je de de kap isoleren. Als we bovenop het getoogde plafond een vlakke vloer zouden (laten) leggen, laat je de ruimte erboven ongemoeid. Dat bespaart niet alleen energie, maar geeft ook zeeën van bergruimte.

Waarmee het wél goed zit, zijn de prachtige ramen van onze kerk. Er is een voorzetruijt aan de binnenkant van de glas – in lood ramen gezet. Dat heeft het bestuur kunnen realiseren op basis van een legaat.

Dan de uitbreiding van vloerverwarming. Onze voeten worden verwarmd door buizen in de houten vloer waarop de banken vast staan. Daaronder ligt weer een betonnen vloer, maar daartussen is ruimte. Als je het hout vervangt door steen, met de vloerverwarming erin, heb je een groot deel van de oppervlakte gebruikt.

Een derde voor de hand liggend aangrijpingspunt voor energiebesparing in ons monumentale gebouw

is de entree. Want elk moment dat de deuren open staan, bijvoorbeeld bij een uitnodigende 'open kerk', gaat er veel warmte verloren. De sluis achter de voordeuren bespaart alleen als de deuren dicht zijn. Een volgende stap zijn automatische schuifdeuren, zoals veel musea en winkels hebben. Ook hier zal een flinke financiële impuls voor nodig zijn; een investering die zich pas na vele jaren zal terugverdienen.

Aan de slag!

Trees van Montfoort geeft zelf op haar website aanzetten voor een gesprek. Blijft, in de Kloosterkerk, groene theologie een zaak van diaconie en kerkbestuur, of gaan we allemaal aan de slag?

Om te beginnen: de Kloosterkerk kan een "groene kerk" worden. Daarvoor is geen bewijs van goed gedrag nodig, noch een afschrift van de energierekening, legt de organisatie uit. Je moet de intentie als gemeente uitspreken, en de bestaande groep groene kerken daarvan verwittigen. Het bordje van vijftig euro is vooral symbolisch: kerkgangers en passanten worden gewezen op dit commitment. De winst voor de Kloosterkerk is de toegang tot gedeelde ervaringen. Want er zijn zoveel gemeenten die vóórder (willen) gaan dan het voor de hand liggende: papieren koffiebekertjes, biologische wijn, groene schoonmaakmiddelen en vegetarische open tafels.

Het gespreksverslag in de vorige Klooster tussen de jonge leden liet geen gebrek aan ideeën horen. Mits een oproep wordt geuit in een overzichtelijke, tijdelijke en aantrekkelijke projectvorm, zijn er jongere handen die hulpvaardig willen toeschieten. Daarom de oproep: wie wil er meedenken met de eerste stap: het op te stellen projectplan voor een duurzame Kloosterkerk?

Groene theologie, Trees van Montfoort, Skandalon Uitgeverij, € 27,50, ISBN 9789492183804

Meedenken?

Wil je meedenken met de eerste stap: het op te stellen projectplan voor een duurzame Kloosterkerk? Meld je dan bij Rienk Lanooy: lanooy@kloosterkerk.nl.

Lezingen in mei en juni

Op drie avonden in mei en juni laten we ons inspireren door sprekers over *Geloven in Duurzaamheid*. Kom luisteren en discussieer mee. Zie pagina 26 voor meer info.

Een groene kerk zijn, hoe kan dat er uit zien?

THEMA DUURZAAM- HEID

Op weg naar
een duurzame
gemeente

Een groene kerk
zijn, hoe kan dat
er uit zien?

Onzichtbare
leiders van
natuurherstel

We worden vaak geconfronteerd met het feit dat we als mensen een nietig onderdeel vormen van een veel grotere natuur die ons leven op allerlei manieren beïnvloedt. De komst van het coronavirus in maart 2020 heeft ons leven in hoge mate veranderd, wat hopelijk toch uiteindelijk van tijdelijke duur zal zijn. Van meer blijvende aard is helaas dat de weersomstandigheden steeds extremer worden, met heftiger stormen, langdurige periodes van hitte, droogte en enorme regenval. Steeds vaker moeten we onze plannen aanpassen aan wat er mogelijk is gezien (verwachte) weersomstandigheden. We passen ons aan, hoe moeilijk dat soms ook is, schuilen totdat de bui weer over is en alles weer normaal is. We vragen ons ook af of we niet meer kunnen doen dan alleen schuilen en vertrouwen (op de Eeuwige) dat het wel weer goed zal komen? Is het mogelijk om zulke extreme omstandigheden te voorkomen, of althans in ernst en frequentie te doen verminderen? Velen zijn hier al mee bezig, overheden, bedrijven, allerlei organisaties en individuele burgers. Kan een kerkgemeenschap hier ook aan bijdrage aan leveren, een groene kerk zijn en hoe zou dat er uit kunnen zien?

Een positief antwoord op deze vraag is in 2011 gegeven door Kerk in Actie, Tearfund en de Maatschappij van Welstand met de oprichting van de organisatie Groene-Kerken. In de overtuiging dat geloof en verduurzaming alles met elkaar te maken hebben, hebben ze inmiddels 364 geloofsgemeenschappen in heel Nederland bij elkaar

gebracht om hen te inspireren concrete acties te zetten bij de verduurzaming. Deze gemeenschappen zijn actief bezig met praktische zaken zoals verduurzaming van het eigen energieverbruik of inkopen, bewustwording van de natuur en Bijbelse inspiratie.

Geïnspireerd worden om een bijdrage te leveren aan verduurzaming is voor velen belangrijk; zonder dat kunnen we niet leven. Het moet uiteraard niet bij inspiratie en reflectie blijven. Uiteindelijk gaat het erom dat onze handelingen effect hebben, dat ze bijdragen aan het beter omgaan met de natuur, en daardoor bijdragen aan betere omstandigheden voor het leven. Het gaat er niet alleen om dat we zeggen wat we belangrijk vinden, maar vooral om wat we doen en hoe we het doen.

Het bestuderen van zulke keuzes is wat economen doen. Het gaat dan niet alleen om hoe we ons geld uitgeven, zoals vaak gedacht wordt. Velen denken dat economen alleen aandacht hebben voor wat in geld kan worden uitgedrukt, en dat zij aan alles wat echt van waarde is, maar niet in geld kan worden uitgedrukt, geen belang hechten. Dit is echter een misvatting, wel een begrijpelijke, want als je bijvoorbeeld de economiekaternen van kranten bekijkt gaat het vaak alleen over aandelenkoersen en winsten van bedrijven. Door het bestuderen van de keuzes van mensen en organisaties kom je er achter wat men echt belangrijk vindt. Gemaakte keuzes laten zien wat men echt van waarde vindt.

Sommige bedrijven mogen bijvoorbeeld graag schermen met het feit dat ze groen zijn en ze groene producten verkopen, maar dat zegt nog niet zoveel over hoeveel ze daar echt voor over hebben. Uit

Met het voorjaar op komst zien we er naar uit om te gaan genieten van de natuur, van het groen en het nieuwe leven dat overal weer tevoorschijn zal komen. De natuur kan heel mooi zijn, maar heeft ook een andere, minder mooie kant die we de laatste jaren steeds meer, zo lijkt het wel, ervaren.

TEKST MACHIEL MULDER

recent onderzoek van mijzelf met een collega kwam naar voren dat veel bedrijven die zeggen dat ze een bijdrage aan het klimaatbeleid willen leveren en daarom groene energie gebruiken, daarvoor feitelijk geen winst hebben ingeleverd. Met andere woorden, groen doen kost hen niets, wat deels komt omdat consumenten bereid zijn meer te betalen voor groene producten. Groen als business model dus. Daar is niets mis mee, want op zo'n manier kunnen mensen het gedrag van bedrijven beïnvloeden: door meer te willen betalen voor groene producten gaan bedrijven die vanzelf wel aanbieden.

De kern van gedragsverandering door bedrijven is dus dat mensen (hun klanten) bereid zijn om groene keuzes te maken en daarvoor een prijs te betalen. Dat laatste is cruciaal: als men wel op een groene manier wil leven, maar daarvoor geen opofferingen wil getroosten, dan komen we niet veel verder met de verduurzaming, althans wanneer het aan bedrijven en consumenten wordt overgelaten. De groene business modellen komen dan niet van de grond. Dit is veelal helaas het geval en dat is de reden dat overheden actief (moeten) zijn om dit falen van markten te repareren, bijvoorbeeld door subsidies aan bedrijven te geven wanneer ze groenere, duurdere, producten produceren.

Kan de kerk hier niet ook een rol spelen? Niet door subsidies te geven, maar door mensen er bewuster van te maken dat veel van onze keuzes gevolgen hebben voor anderen en dat je de levens van anderen kunt verbeteren door zelf met die gevolgen rekening te houden. Bij het klimaatprobleem is dit evident: door zelf minder CO₂ uit te stoten, is er meer CO₂ ruimte voor anderen, want als wereldbevolking kunnen we

nog maar een beperkte hoeveelheid uitstoten om verdere klimaatverandering tegen te gaan. Mensen kunnen ook worden gestimuleerd om een stapje naar voren te doen: door zelf bijvoorbeeld meer kosten te maken voor groene energie heeft iedereen daar baat bij omdat dit leidt tot minder klimaatverandering, hoe gering ook. Als iedereen dit zou doen, zou het klimaatprobleem zo opgelost zijn. Door de gevolgen van onze keuzes voor anderen te waarderen, komen we tot een ander, duurzamer gedrag.

Een groene kerk kan een kerkgemeenschap zijn die verder kijkt dan het individu en de eigen gemeenschap, en oog heeft voor de consequenties van wat we doen voor anderen, zowel in het hier en nu buiten de kerk als in de toekomst. Dat betekent niet per se dat een groene kerk actief is in maatschappelijke discussies of zelfs acties voert, maar dat aandacht wordt gegeven aan het besef dat het uiteindelijk gaat om de keuzes die we maken en hoe die keuzes de levensruimte voor anderen beïnvloeden.

Machiel Mulder is lid van de Kloosterkerk en hoogleraar Energie-economie aan de Rijksuniversiteit Groningen

Het gaat uiteindelijk om de keuzes die we maken en hoe die keuzes de levensruimte voor anderen beïnvloeden

Doe dit om mij te gedenken

In de week van Pasen wordt het Avondmaal tweemaal gevierd, op Witte Donderdag en op de Paasmorgen. In het Tafelgebed klinkt dan – als altijd – *Doe dit om mij te gedenken*, woorden toegeschreven aan Jezus in het evangelie naar Lukas en bij Paulus. Wat wordt er mee bedoeld? Er staat niet: Doe dit om *mijn* dood te gedenken. Dat zou te smal zijn. Jezus is méér dan zijn dood. 'Mij gedenken', verwijst naar zijn hele bestaan, leven, sterven en opstaan – uittocht, doortocht en intocht. Daarom is er brood en wijn op de avond van Witte Donderdag én op de Paasmorgen.

Op Witte Donderdag wordt het Avondmaal gevierd op het koor, aan tafel. In de liturgie is dan die vreemde mengeling van het feest van de uittocht uit Egypte en de verstillingsom Jezus' naderende dood voelbaar. Jezus zelf noemt dat zijn *exodus*, zijn uittocht. De weg naar het leven, naar het beloofde land, loopt door de dood heen, door het doodswater van de Schelfzee en door de woestijn. De verwachting van de bestemming wordt gekleurd door de zwaarte van de tocht er naar toe. Het begin is er, maar de reis is nog ver.

Op Paasmorgen is de *exodus* voltooid. Water en woestijn zijn achter de rug, nieuw leven ligt in het verschiet. Brood en wijn zijn dan de basisingrediënten van een feestmaal. De zwaarte is voorbij, lichtvoetig wordt de maaltijd gedeeld; lopend, als de Emmaüsgangers die Jezus herkennen in het breken van het brood en snel teruggaan naar hun vrienden om hun het goede nieuws te vertellen. Hij leeft!

Twee dagen, twee vormen, twee stemmingen om de maaltijd *om mij te gedenken* te houden.

TEKST RIENK LANOÖY

IN BEELD

Evensong is de naam van een avondgebed (vespers), dat, als het om een Choral Evensong gaat, bijna volledig wordt gezongen door een koor, a capella en met orgelbegeleiding. De viering, die een klein uur duurt, is vergelijkbaar met een rooms-katholieke of lutherse vesper.

TEKST LIESBETH DE BEYL EN DANIEL ROUWKEMA

Wat is een Evensong?

Oorsprong

De viering van het avondgebed is rechtstreeks terug te voeren op de oude dagelijkse avondvieringen in de vroegste christelijke kerken en is aan ons doorgegeven door de kloosters in de vorm van het getijdengebed. De psalmen namen in het getijdengebed een belangrijke plaats in. Het gebed kende acht verschillende gebedsmomenten, verspreid over de dag, zoals de 'vespers' (het avondgebed) en de 'completen' (het nachtgebed). In de vespers klinkt de Lofzang van Maria en in de completen de Lofzang van Simeon. Deze vorm van dagelijks kloostergebed werd in Engeland aan het einde van de 6e eeuw geïntroduceerd door aartsbisschop Augustinus van Canterbury.

Tijdens de Engelse Reformatie brak koning Henry VIII met de paus in Rome en riep hij zichzelf uit tot hoofd van de Anglicaanse kerk. De kloosters werden opgeheven, wat het einde betekende van het traditionele kloostergebed, en de liturgie werd vernieuwd. Aartsbisschop Thomas Cranmer (de eerste protestantse aartsbisschop van Engeland) was de architect van het *Book of Common Prayer*, waarin de liturgie van de nieuwe kerk van Engeland in 1549 werd vastgelegd en dat tot op heden in de Anglicaanse Kerk wordt gebruikt. Cranmer verving het Latijn door de volkstaal, het Engels, waardoor de viering toegankelijker werd voor de gelovigen. Verder bracht hij het aantal

gebedsmomenten terug naar twee per dag: de Matins (een ochtendgebed) en de Evensong (een avondgebed). In de Evensong voegde hij de getijden 'vespers' en 'completen' samen tot één viering.

Ook de traditie van een *gezongen* viering gaat terug tot vele eeuwen vóór de Reformatie. De veranderingen, die Cranmer in de zestiende eeuw aanbracht in de middeleeuwse dienst vormden een rijke voedingsbodem voor koorcomponisten. De muziek van de Evensong kreeg vorm tijdens de regering van koningin Elizabeth I, toen grote componisten speciaal daarvoor polyfone koormuziek gingen schrijven. Door elke generatie componisten is nieuwe muziek toegevoegd aan het repertoire, zodat een koor voor elk onderdeel van de Choral Evensong kan putten uit een schat aan composities, ontstaan gedurende vijf eeuwen. De woorden zijn onveranderd gebleven (behalve de schriftlezingen, die dagelijks veranderen) maar de muziek van de Choral Evensong is altijd in beweging! Het dagelijks zingen van een Choral Evensong behoort tot de vaste taken van ieder Engels koor dat verbonden is aan een kathedraal of kapel. Een kleine veertig jaar geleden is de Choral Evensong overgewaaid naar Nederland en inmiddels wordt deze vorm van getijdenliturgie in steeds meer kerken uitgevoerd. Ook in de Kloosterkerk zal in het seizoen 2022-2023 weer een aantal Choral Evensongs gezongen worden onder

Daniël Rouwkema met één van zijn koren (Choral Voices) in St Paul's Cathedral (links) en Westminster Abbey (rechts)

de bezielende leiding van Daniël Rouwkema, die onlangs zijn eerste lustrum als cantor in de Kloosterkerk vierde.

Ruimte

Een Evensong wordt meestal in een monumentale kerk, kathedraal of kapel gevierd. In Engeland staan de koorbanken of stoelen vaak in kloosteropstelling, dat wil zeggen tegenover elkaar. De koorleden dragen een toga en komen in processie de kerkruijnt binnen. In de Kloosterkerk staan de koorleden in een halve cirkel opgesteld bij het orgel.

Affiniteit

Het koor moet affiniteit hebben met kathedrale koor-muziek, geen makkelijke muziek om te zingen! Daniel componeert zelf van alles voor de Choral Evensong in de Kloosterkerk, bijvoorbeeld het Onze Vader uit Lied 191 (te horen op YouTube!). Behalve door het Kerkkoor worden de Choral Evensongs ook uitgevoerd door het Kloosterkerk Ensemble, een 'eigen generatie ensemble'. Dit ensemble heeft vorig jaar, toen kerkdiensten in de Kloosterkerk in verband met corona niet mogelijk waren, in de lege kerk gezongen. Volgend jaar gaat het ensemble optreden in St. Paul's Cathedral. Daniël: "Wij zien ons optreden daar niet zozeer als een individuele prestatie maar veeleer als een voortzetting van een eeuwenlange traditie van diensten."

Taal

Daniël: "Een interessant aspect is de taal, waarin de Choral Evensong wordt gezongen. In Engeland worden de psalmteksten uit de King James bijbel gezongen, een zestiende-eeuwse Bijbelversie, die zangrijk klinkt. In de meest recente Nederlandse Bijbelvertaling is de taal 'hoekiger'; die leent zich daarom niet voor alle onderdelen van de orde van dienst. Je kunt de tekst van onze psalmen eigenlijk niet één op één overnemen in het zingen. Wat voer je in het Engels uit en wat in het Nederlands? Als je alles helemaal in het Engels uitvoert, wordt de viering afstandelijk. Als de schriftlezing in het Nederlands wordt uitgevoerd, klinkt het meteen anders. In de Kloosterkerk wordt de Choral Evensong op dit moment in beide talen uitgevoerd. Het is de vraag hoe de traditie van de volkstaal in Nederland zal worden overgenomen. Het is een onderwerp dat mij al 15 jaar bezighoudt!"

Aantrekkingskracht

Daniël: "De Choral Evensong is de hoogkerkelijke benadering van de liturgie. De uitvoering is met 'bells and smells'. Met flair maar ook 'solemn'! Daarbij is alles constant in beweging; de voorganger, het koor, het orgel, dat geeft dynamiek. Karakteristiek voor een Choral Evensong is de combinatie van een ingetogen gebedsdienst met een veelvoud aan muzikale vormen en stijlen. Precies deze combinatie van stijlvolle, hoogwaardig uitgevoerde (koor)muziek, ingebed in een eeuwenoud ritueel, maakt een Choral Evensong zo bijzonder en indrukwekkend. Je zou de Choral Evensong zelfs met een concert kunnen vergelijken. Het geheel speelt zich af op de 'gulden snede' van een kerkdienst en een (heel goede!) concertante uitvoering. Daarin zit de grote aantrekkingskracht van de Choral Evensong. Er is sprake van een grote beleving van schoonheid door het samengaan van de muziek, de taal en de ruimte; een combinatie die tegelijkertijd een gevoel van heiligheid oproept. Het dragen van een gewaad (rode toga met witte superplie) versterkt dit nog. Ook ervaren de aanwezigen het contrast met de wekelijkse zondagmorgendienst. Hoewel de viering mag klinken als een concert, staat altijd voorop dat wij niet voor onszelf zingen maar voor de Allerhoogste. Dat mag met meer aandacht en opsmuk maar neemt niet weg dat de viering is bedoeld als lofzang voor God."

Het Kloosterkerk Ensemble in de Grote Kerk van Doesburg

De vaste onderdelen van een Choral Evensong

- De Preces (een aantal korte openingsgebeden en lofprijzingen);
- Één of meer Psalmen (die door het koor meerstemmig op chant worden geciteerd);
- Twee Bijbellezingen, die worden afgesloten met de 'canticles' (respectievelijk het Magnificat, lofzang van Maria, en het Nunc Dimittis, de lofzang van Simeon);
- De Geloofsbelijdenis;
- Verschillende Responses (gezongen en geciteerde gebeden, waaronder het Onze Vader en het gebed van de dag);
- Een Anthem of Motet (vrij koorwerk);
- Enkele Hymnen (die als samenzang gezongen kunnen worden).

De Stille Week

Een tijd om goed te kijken

De week voor Pasen is een drukke week vol verhalen. Het is net alsof je in een Sprinter zit: voor je het weet ben je alweer bij het volgende station! En weet je wat het gekke is? Die week wordt nou net de 'Stille Week' genoemd.

Misschien heb jij ook wel eens zo'n week waarin er een heleboel gebeurt en van alles moet. Juist dan is het extra belangrijk om af en toe even stil te staan. Het is heerlijk als je dan ergens in huis een vast plekje hebt waar je even op adem kunt komen. Alleen of samen.

Wij hebben zo'n plekje voor je gemaakt: een kijktafel voor de Stille Week voor Pasen. Net zoals je misschien een kerststal hebt met Kerst. Misschien kun je thuis wel je eigen versie maken en er elke dag een kaarsje branden, of zomaar even een paar minuutjes stilzitten.

Het hoeft niet groot of ingewikkeld te zijn. Met een dienblad kom je al een heel eind. De grot op het eerste plaatje maak je van wat zand en een wc-rol. En verder gebruik je gewoon wat je in en om je huis kunt vinden. Als je een Bijbel hebt, kun je elke dag het bijpassende verhaal met elkaar lezen.

Een goede reis door de Stille Week, en vrolijk Pasen!

TEKST MARJA FLIPSE | FOTO'S HIJME STOFFELS

jeugd

Palmzondag: Matteüs 21 vers 1 tot 9

De intocht in Jeruzalem

Jezus is een beroemdheid geworden. Een influencer, zou je kunnen zeggen. De mensen zijn gek op het nieuwe geluid dat hij laat horen. Als hij de grote stad binnenrijdt, Jeruzalem, zijn de verwachtingen hooggespannen. Er wordt uitbundig gezwaaid met palmtakken, net zoals er met vlaggetjes wordt gezwaaid op Koningsdag. Toch ligt er in een hoek van de kijktafel al een rots met een diep gat erin: een donkere grot. Dat voerspelt weinig goeds. Want mensen kunnen omslaan als een blad aan een boom. Wie vandaag de grootste fans van Jezus zijn, zouden over een paar dagen wel eens van gedachten kunnen veranderen.

ZO

Op de tafel komt een palmtak (uit de tuin of het plantsoen).

MA

Op de tafel komt een kleine schaal met water en een doek.

Maandag: Johannes 13 vers 1 tot 17

De voetwassing

Als je belangrijk bent, laat je anderen voor je werken: koken, schoonmaken, alle vervelende klusjes die je liever uitbesteedt. Toch? Jezus en zijn vrienden hebben een lange reis achter de rug. Ze hebben vieze zweetvoeten. De een of andere bediende zal die vast wel even wassen. Dat dacht je maar. Jezus gaat zelf door zijn knieën en wast de voeten van zijn vrienden. Geen fijn klusje! Dat hij dat doet, zegt veel over hem. En dat zijn vrienden er zo van schrikken, zegt veel over de 'belangrijke mensen' waaraan ze gewend zijn.

Dinsdag: Matteüs 26 vers 20 tot 35

Het laatste Avondmaal

De laatste keer dat Jezus en zijn vrienden bij elkaar zijn, vieren ze een feestmaal. Straks, als Jezus er niet meer is, zullen zijn vrienden nooit meer brood eten en wijn drinken zonder aan hem te denken. Als je samen aan tafel zit, en je praat met elkaar over iemand die er niet meer bij is, dan is het net alsof diegene er even toch nog is.

DI

Op de tafel komt een glas wijn/rode limonade en een stuk brood.

Woensdag: Matteüs 26 vers 36 tot 56

De gevangenneming van Jezus

Niet alle vrienden zijn echte vrienden. Judas was erbij toen Jezus Jeruzalem binnenreed. Hij liet Jezus zijn voeten wassen. Hij at brood en dronk wijn met hem. Na zulke indrukwekkende gebeurtenissen zou hij beter moeten weten. Toch verraadt hij Jezus voor wat geld. Misschien denk je dat Jezus betere beveiligers had moeten inhuren. Dat hij zijn vrienden zorgvuldiger had moeten uitkiezen. Maar wie dicht bij de mensen wil zijn, moet soms risico's nemen.

WO

Op de tafel komen 30 'zilverstukken' die het verraad van Judas symboliseren. Gebruik munt- of speelgoedgeld.

DO

Er komt een (plaatje van een) haan op de tafel.

Witte Donderdag: Matteüs 26 vers 57 tot 75

De verloochening door Petrus

Petrus is één van de trouwste en meest enthousiaste volgelingen van Jezus. Toch wordt de grond ook hem op een gegeven moment te heet onder de voeten. Als je in het nauw zit, is een leugentje om bestwil zó verteld. "Jezus? Nooit van gehoord." Maar als dan de volgende ochtend je wakker gaat (vroeger hadden ze daar een haan voor) en je je weer herinnert dat je je schaamde voor je beste vriend... Hoe vroeg het dan ook is – het is al te laat.

Goede Vrijdag: Matteüs 27 vers 27 tot 66

De kruisiging van Jezus

Dezelfde mensen die Jezus pas nog toejuichten, roepen nu dat hij dood moet. Onbegrijpelijk, en toch ook weer niet. In zo'n wereld leven wij nog steeds. Als je een verhaal hoort wat eigenlijk te groot is, zijn het vaak de kleinste details die de meeste indruk maken. Tussen de bedrijven door, terwijl Jezus aan het kruis naar adem snakt, dobbelen de soldaten een potje. Kijken wie welk kledingstuk van Jezus mee naar huis mag nemen. Anders is het zo saai, zo'n kruisiging.

VR

Je kunt van 2 takjes een kruis maken naast het graf en/of een dobbelsteen erbij leggen. We zoeken een grote steen buiten en leggen die 's avonds voor de opening van het 'graf'.

ZA

Neem de tijd om samen naar de tafel te kijken. Wat vind je van wat je ziet?

Stille Zaterdag: geen lezing

Vandaag kunnen we alleen maar stil zijn. Hoe goed we ook kijken naar het graf met de steen ervoor – we krijgen het niet scherp. Wat is er gebeurd? Waarom? Had het anders kunnen, moeten gaan? Is dit dan het einde? Misschien is dit wel de belangrijkste dag van de hele week. Want zolang we niet de tijd nemen om deze vragen te stellen – zonder meteen met snelle antwoorden te komen – is de tijd nog niet rijp voor Pasen.

Paaszondag: Matteüs 28 vers 1 tot 15

Opstanding uit de dood

Het graf is leeg. De zon komt op. De haan kraait van een nieuw begin, een morgen zonder schuld of angst. Een palmtak wiegt in de wind, alsof er net een heel gewichtig iemand zachtjes langsleiep. Geld en dobbelstenen liggen in een hoek – waardeloos, vergeleken met een mensenleven. Zien we daar even heel vluchtig de glimlach van een voorbijganger weerspiegeld in de kom met water en in de beker wijn? "Blijf dit doen," zegt hij, "dan blijft het altijd Pasen."

ZO

Op de tafel mag de steen aan de kant en we steken een waxinelichtje aan. De Here Jezus, het Licht van de wereld, heeft de duisternis overwonnen!

Tomas vertelt

Al eeuwenlang is het net alsof ik rondloop met een Post-it op m'n rug met ONGELOVIG erop. Zodra ik iemand tegenkom is het van "Tomas? O, de ongelovige!" Ik heb daar zo'n hekel aan. Maar ja...als je eenmaal een bijnaam hebt, dan raak je die niet snel meer kwijt.

En weet je, het is echt te kort door de bocht, 'ongelovig'. Zelf denk ik eerder dat mijn mede-apostelen 'licht-gelovig' of 'naïef' genoemd zouden moeten worden. Zeg nou zelf:

We waren met een groep vrienden. Onze beste vriend, Jezus, werd vermoord. Even later, toen ik net even een boodschap was gaan doen, kwam hij doodleuk (sorry) weer binnenlopen. Mijn vrienden twijfelden er geen moment aan dat hij het was. Toen ik weer terugkwam, waren ze door het dolle heen.

Natuurlijk geloofde ik er niks van! Ik dacht dat ze allemaal gek geworden waren. Er moet heel wat gebeuren voordat ik iets geloof dat tegen alle natuurwetten indruist. Dat moet ik met mijn eigen ogen kunnen zien en met mijn eigen handen kunnen vastpakken.

Ja, toen ik Jezus met mijn eigen ogen zag en met mijn eigen handen vastpakte, toen wist ik het meteen wél zeker. Maar ik geloof niet zomaar alles wat mensen zeggen - da's alleen maar verstandig, toch?

Ik heb echt uitgekeken naar dit interview met De Klooster; een zeldzame kans om eindelijk eens van die vervelende Post-it af te komen. Maar nu ik er nog eens goed over nadenk, heb ik eigenlijk wel met jullie te doen, beste eenentwintigste-eeuwse lezers. Want jullie krijgen niet die kans die ik kreeg, om Jezus in levenden lijve te ontmoeten. En jullie leven in een tijd waarin alles onderbouwd en bewezen moet worden. Dat lijkt me niet makkelijk!

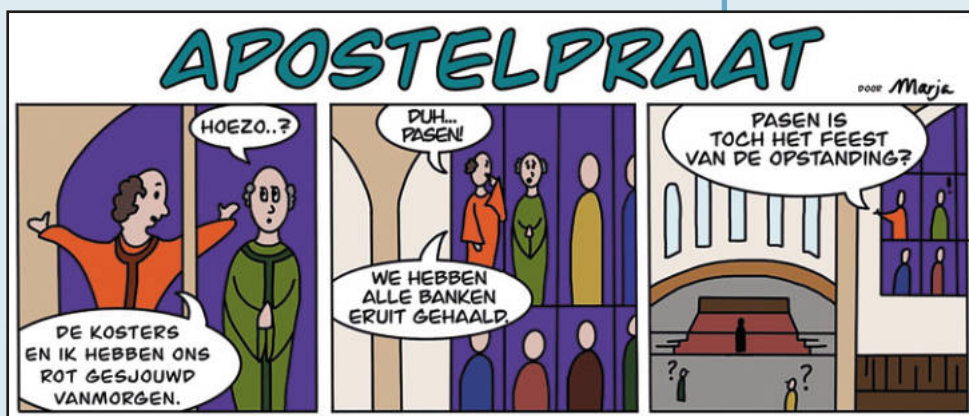
Hee, en als ik nu tegen jullie ga zeggen "Jezus is echt opgestaan, ik heb het zelf gezien," dan denken jullie vast, "die Tomas, die is me veel te gelovig." Absurd hè? Ik zou bijna zeggen, in jullie taal, 'Ja DUHHH!'

Back to school church!

In coronatijd hebben we er alles aan gedaan om de jeugd digitaal te blijven bereiken, maar er gaat natuurlijk niets boven gezellig fysiek samen zijn in en buiten de kerk. Gelukkig kan dat nu weer. Er zijn weer activiteiten voor kinderen en jongeren van alle leeftijden. Iedereen is van harte welkom! Houd de website en je mailbox in de gaten voor meer informatie. Zet ook alvast een dikke kring in je agenda rond zondag Palmpasen (10 april), want dan gaan we er weer een leuke dienst van maken. En als jullie zin hebben, komt er in juni misschien wel weer een zeilkamp!

jeugd

Onzichtbare leiders van natuurherstel

DUURZAAMHEID

Zelfs de sterke motor van de jeep heeft het moeilijk. De weg is smal, het regent flink en de banden zakken regelmatig weg in dikke modder. Ik rij mee in de Toyota van een lokale natuurorganisatie, diep in de bossen van de Choco - het fabelachtige regenwoud in het noorden van Ecuador. We hebben een tegenligger. Een enorme vrachtwagen volgeladen met prachtige lange, kaarsrechte boomstammen. Ongelofelijk hoe de vrachtwagenchauffeur dat gevaarte veilig de berg af krijgt. En het blijft niet bij die ene tegenligger. Binnen een half uur zie ik nog drie zwaarbeladen vrachtwagens passeren. Een collega had al gewaarschuwd: 'Je hoort hier continue de motorzagen ronken.' En inderdaad: de ontbossing in deze bergen is schrikbarend. Minder dan 10% van de Choco is nog intact.

TEKST EN FOTO'S MAAS GOOTE

THEMA DUURZAAM- HEID

Op weg naar
een duurzame
gemeente

Een groene kerk
zijn, hoe kan dat
er uit zien?

Onzichtbare
leiders van
natuurherstel

Vanuit die jeep zag ik, opnieuw, de droevige realiteit waar talloze nieuwsberichten ons dagelijks over informeren: het tempo waarin de Amazone wordt gekapt; de talloze soorten op de rand van uitsterven. Ik hoef de duizelingwekkende statistieken hier niet op te sommen. Ik noem wel even 'world overshoot day', die de droevige cijfers wat inzichtelijker kan maken. Als je per jaar bekijkt wat onze aarde aan grondstoffen en diensten kan (re)genereren - noem het ons jaarlijks ecologisch 'budget' - dan berekent 'overshoot day' de dag in het jaar waarop wij wereldwijd dat budget hebben opgebruikt. Hoe eerder in het jaar deze dag valt, hoe omvangrijker onze overexploitatie van de aarde. In 2000 viel deze 'overshoot day' nog op 9 oktober. Afgelopen jaar was ons ecologische budget al op 29 juli op.

En toch. Toch gaan we het redden. Er is namelijk een andere kant. Een kant die niet de voorpagina's haalt. De verhalen waar natuur niet wordt vernietigd, maar juist hersteld. Waar soorten niet uitsterven, maar in aantal toenemen. Waar weliswaar geen politieke macht is, maar iets veel productievers: de verbondenheid en kracht van een gemeenschap. De echte verandering vindt plaats op de grond, tegen de klippen op. In de bossen en in de wetlands zelf, ver weg van de internationale vergaderzalen.

Want het is frustrerend dat in die vergaderzalen de grote politiek bijzonder slecht in staat is gebleken om met oplossingen te komen. De vele grote conferenties ten spijt. Ik nam jarenlang deel aan dit internationale circuit. Als jurist, onderhandelaar en hoofd van de

Er is een beweging gaande. Een groeiende groep van honderden gemeenschappen en organisaties die natuur in al haar vormen veiligstellen en herstellen

Nederlandse delegatie, als voorzitter van verdragsbijeenkomsten – en later als hoofdonderhandelaar voor de Europese Unie in de VN-klimaatonderhandelingen. Twee voorbeelden van gemankeerde processen. In 2011 werd onder het mondiale verdrag over biodiversiteit een set van twintig doelen afgesproken om het verlies van natuur te stoppen. Na tien jaar werd de stand opgemaakt: geen enkel doel was gehaald. Dan klimaat. Het VN-klimaatverdrag bestaat inmiddels dertig jaar. Maar na vele ronkende beloftes van ministers en staatshoofden, na tientallen uitdijende klimaatconferenties en ontelbare onderhandelingsronden en ondanks boekwerken vol politieke besluiten, lopen alle curves nog steeds omhoog: de uitstoot van broeikasgassen neemt toe, de gemiddelde mondiale temperatuur blijft stijgen, en de concentratie van CO₂ in de atmosfeer laat ieder jaar een nieuw record zien. Gestaag is de moed mij destijds in de schoenen gezakt. De onderhandelingen werden een repeterende plaat. De uitkomsten steeds even voorspelbaar als gebrekig. Ik dacht regelmatig aan de definitie van waanzin (van Rita Mae Brown): elke keer hetzelfde proberen en toch een andere uitkomst verwachten. Steeds weer zoveel macht en denkracht verzameld in één vergaderzaal en toch jaar na jaar geen vooruitgang? Zoveel bewijs voor urgentie en toch zo weinig actie? Maar natuurlijk: politieke macht heeft wat te verliezen en wordt uiteindelijk voor andere doeleinden ingezet.

Even terug naar waar dit verhaal begon – in de Choco in Ecuador en de rit in de jeep. Ik was daar niet om het probleem van ontbossing te ervaren, maar de oplossing. Door mijn werk voor een filantropisch fonds dat organisaties in Afrika en Zuid-Amerika ondersteunt bij het natuurherstel, heb ik het voorrecht veel bevlogen mensen van dichtbij in actie te zien. Ik zie van dichtbij hoe de vernietiging van deze unieke natuur succesvol een halt kan worden toegeroepen; hoe ecologie werkelijk kan worden gerepareerd – in schril contrast met de internationale vergaderzalen. De natuurorganisatie in Ecuador waar ik te gast was, koopt stukken bos op en herstelt ze. De stukken worden met elkaar verbonden tot steeds grotere, aaneengesloten bosgebieden. Hier worden soorten gered van uitsterven. Experts vinden er regelmatig geheel nieuwe soorten bomen, reptielen, of vogels. En hoe meer de aangekochte stukken bos met elkaar worden verbonden, hoe meer het houtkapbedrijf wordt ingesloten.

Dit voorbeeld uit Ecuador staat niet op zichzelf. Sterker nog: er is een beweging gaande. Daar hoort u niets over, maar ze is er wel. Een groeiende groep van honderden gemeenschappen en organisaties die natuur in al haar vormen veiligstellen en herstellen.

Neem Rachel en Nicholas die met hun organisatie in het Atlantisch Bos in Brazilië een compleet ontboste vallei – vergiftigd met kunstmest en totaal geërodeerd – in twintig jaar hebben hersteld in een oase van biodiversiteit, met ruim 480 vogelsoorten. Inmiddels vallen 11.000 hectares Atlantisch bos onder hun directe bescherming en plantten ze ruim 600.000 bomen van 180 verschillende inheemse soorten. Ze herintroduceerden de tapir, die al ruim een eeuw uit het gebied was verdwenen.

Een uurtje verder rijden heeft de club van Luis Paulo eigenstandig het uitsterven voorkomen van het Gouden Leeuw Aapje, een soort die in het wild alleen daar voorkomt. Het Leeuwaapje was op sterven na dood, omdat er van hun leefgebied praktisch niets over was. Luis Paulo en zijn team hebben losse stukken

regenwoud weten te herstellen en te verbinden tot een aaneengesloten gebied van 10.000 hectares, inclusief het eerste ecoduct in Brazilië over de drukke snelweg richting Rio. En er komen jaarlijks vele hectares bij.

In het noorden van Argentinië werkt een fantastische organisatie aan het herstellen en beschermen van 'Parc Impenetrable' – een uniek natuurgebied van 128.000 hectares. Met veel expertise en geduld worden verdwenen soorten opnieuw geïntroduceerd, waaronder de fabelachtige jaguar, de tapir en het elegante moerashert. Het gebied levert daarnaast nog een grote bijdrage aan de aanpak van klimaatverandering door de natuurlijke opslag van 128 miljoen ton koolstof.

In West-Afrika in de Sahel hebben duizenden boeren de vergroening van hun land ter hand genomen. Die vergroening is nodig om het land leefbaar te houden, ecologische stabiliteit veilig te stellen en om de gevolgen van klimaatverandering het hoofd te kunnen bieden. Aan het zicht of nieuws onttrokken, worden ook daar duizenden hectares per jaar met succes hersteld. De kracht van deze gemeenschappen is onvoorstelbaar.

In Zuid-Afrika, in de Westkaap, werkt een kleine organisatie van bewoners in het gebied aan het herstel van een grote ecologische corridor die uiteindelijk 100.000 hectares moet beslaan. Een complexe onderneming omdat – zoals bij elk ecosysteem – alles met elkaar samenhangt: hydrologie, rivierbeddingen, vegetatie, grondkwaliteit. Alles moet uiteindelijk kloppen. Maar ook een urgente opdracht, want dit is een 'biodiversiteit hotspot', waar er wereldwijd zo'n dertig van zijn: een regio met een hoog percentage aan plantensoorten

die nergens anders op de wereld voorkomen én waar al minimaal 70% van de vegetatie is verdwenen. Onderdeel van het plan is het grootschalig herstel van de lokale 'spekboom' – een iconische boomsoort die essentieel is voor het ecologisch functioneren van het gebied. De afgelopen jaren werden al honderden hectares geplant. De komende jaren komen daar nog duizenden hectares bij.

Dit zijn slechts een paar verhalen. Maar ze zijn overal te vinden. Op elk continent wordt op vele plaatsen, letterlijk vanaf de grond, een gebroken wereld hersteld. Afgelopen zomer las ik het boek 'Moraal' van Rabbijn Jonathan Sachs. In een rake diagnose over onze wereld breekt hij een lans voor verbondenheid – voor het 'wij' tegenover het dominante 'ik' van deze tijd. Hij waarschuwt wat we verliezen wanneer het 'wij' uit zicht raakt. Bij het lezen dacht ik regelmatig aan de mensen uit de voorbeelden hierboven. Geen macht, niet zichtbaar en met weinig middelen, maar met een verbondenheid en een wonderbaarlijke inzet voor het gemeenschappelijk goed. En hun aantal groeit en krijgt massa. Samen realiseren ze een groeiende en grootschalige verandering.

Natuurlijk – hun werk is nooit af. En de tegenkrachten zijn formidabel. Maar de Amerikaanse antropologe Margaret Mead had gelijk: "Onderschat nooit de kracht van een kleine groep toegewijde mensen om de wereld te veranderen. Sterker nog – dat is altijd de enige manier geweest."

Maas Goote is lid van de Kloosterkerk en directeur Stichting DOB Ecology, een filantropische stichting die natuurherstel in Afrika en Zuid-Amerika ondersteunt

Lezingen in mei en juni

Op drie avonden in mei en juni laten we ons inspireren door sprekers over *Geloven in Duurzaamheid*. Op donderdag 2 juni is Maas Goote de spreker. Kom luisteren en discussieer mee. Zie pagina 26 voor meer info.

hele jaar

Kerkdiensten

Het hart van het leven van de Kloosterkerk is de wekelijkse kerkdienst op zondagmorgen. In de diensten wordt de ontmoeting met de Eeuwige gezocht en gevierd. Heel het leven klinkt mee, met al z'n vragen en twijfels, angsten en verlangens. Het wordt in gesprek gebracht met wat ons wordt aangereikt in en door de verhalen uit de Bijbel, de sacramenten, de gebeden, muziek en stilte.

De afgelopen twee jaar heeft Covid-19 dat hart geraakt. De vanzelfsprekendheid van de kerkdiensten kwam op losse schroeven te staan. Het lijkt er op dat dat nu voorbij is en het hart weer zonder beperkingen kan gaan kloppen. We gaan ook door met de live-stream op zondag die te vinden is op YouTube onder Stichting Kloosterkerk, Den Haag (shorturl.at/wCZ89). Ook zijn de diensten te volgen via www.kerkomroep.nl (alleen audio).

Raadpleeg voor actuele informatie: www.kloosterkerk.nl.

Voor de diensten geldt:

- De diensten op zondagmorgen beginnen om 10.00 uur.
- Iedere laatste zondag van de maand (met uitzondering van de maand juli) wordt tijdens de dienst een cantate van J.S. Bach uitgevoerd door de Residentie Bach Ensembles onder leiding van Jos Vermunt. Deze diensten beginnen om 10.30 uur.
- Eens per maand wordt in de dienst avondmaal gevierd, doorgaans op de tweede zondag.
- Ten minste vier keer per jaar wordt er in een dienst gedoopt.
- Muzikale begeleiding wordt verzorgd door Geerten van de Wetering.
- Eén keer per maand (en altijd op hoogtijdagen) verleent het Kloosterkerkkoor onder leiding van Daniël Rouwkema medewerking aan de dienst.

AGENDA

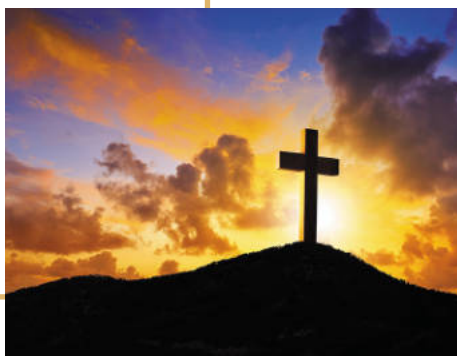
De informatie in deze agenda is onder voorbehoud. Check voor up-to-date informatie regelmatig www.kloosterkerk.nl/agenda.

10 t/m 17 april

veertigdagentijd

Lezingen in de kerkdiensten van de Veertigdagentijd: Ontmoetingen met Jezus

In het 9e hoofdstuk van zijn evangelie vertelt Lukas: Toen de tijd naderde dat Jezus in de hemel zou worden opgenomen, ging hij vastberaden op weg naar Jeruzalem. Vanaf dat moment is Jezus op reis naar de stad van David waar alles samenkomt: zijn leven, sterven en opstanding. Onderweg komt Jezus allerlei mensen tegen. Op een aantal van de zondagen in de Veertigdagentijd komt zo'n ontmoeting ter sprake. Nu eens met wetgeleerden, farizeeën (Lk 14), kinderen en een hooggeplaatste man (Lk 18), dan weer met tollenaars (Lk 15) en de menigte (Lk 19). Zij zijn het die de weg van de Messias naar Jeruzalem begeleiden met hun vragen en hun twijfels, hun afwijzing en hun enthousiasme.

Diensten in de Stille Week

- Palmzondag, 10 april 10.00 uur
Palmpaasdienst (met palmpaas-stokken voor de kinderen)
- Palmzondag, 10 april 17.00 uur
Vesper met *The Crucifixion*, John Stainer
- Woensdag, 13 april 20.00 uur
Gregoriaans avondgebed
- Witte Donderdag, 14 april, 20.00 uur
Dienst met Heilig Avondmaal
- Goede Vrijdag, 15 april 12.30 uur
Middaggebed bij de Kruiswegstaties
- Goede Vrijdag, 20.00 uur
Avondgebed met *Via Crucis*, Franz Liszt
- Paasnacht, 16 april 22.30 uur
Paasnachtdienst, met doop-gedachtenis
- Paasmorgen, 17 april 10.00 uur
Paasfeest, dienst met Heilig Avondmaal

5 mei

30 maart en 16 april

Vastengroep

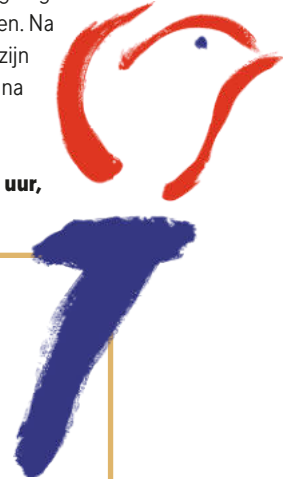
Vasten in de tijd voor Pasen is een oude traditie. Veel mensen weten uit ervaring dat het zinvol is om deze periode bewust(er) om te gaan met zaken als voedsel, tijd, gebed en aandacht. Zo komen ze – voor even – los van hun routine en gewoonten. Ze kiezen daarvoor hun eigen vorm. Op een aantal woensdagavonden (vanaf Aswoensdag, 2 maart) lezen de deelnemers aan de vastengroep een bijbelgedeelte of een andere tekst ter bezinning. In onderling gesprek verbinden zij dat met de persoonlijke ervaringen die ze opdoen in deze periode. De bijeenkomsten worden afgesloten met een avondgebed. De begeleiding is in handen van ds. Marja Flipse.

Woensdag 30 maart en 13 april, 19.15-20.00 uur.
Aanmelden is niet nodig.

Vrijheid in de kerk

Kathleen Ferrier, oud-kamerlid voor het CDA en tegenwoordig voorzitter van de Nederlandse UNESCO Commissie, verzorgt op bevrijdingsdag een lezing over vrijheid in de kerk. Met gelegenheid tot het stellen van vragen. Na afloop een informeel samenzijn om met een glaasje wijn/fris na te praten.

Donderdag 5 mei om 20.15 uur,
toegang € 5,-.

vanaf 22 maart

Stilte-uurtje aan het begin van de dag

De wereld heeft haast. We moeten presteren. Dit moet nog af, we moeten daar nog naartoe en zo had ik het me niet voorgesteld. We hebben geen tijd meer voor... ja, waarvoor eigenlijk?

Wat houdt mij werkelijk bezig? Wat gebeurt er eigenlijk in mijn organisatie, in mijn kerk, in mijn buurt? Welke essentie wil ik aandacht geven? Hoe vind ik de balans tussen werk en privé?

Vanaf 22 maart kan je op dinsdagmorgen van 8.30 uur tot 9.30 uur onder leiding van Janine Mutsaerts terecht in de Kloosterkerk, die al eeuwenlang ruimte biedt aan rust en leegte. Er is een geleide meditatie met korte teksten, er is muziek. En er is de stilte, waarin je je eigen stem én die van de ander kunt

horen. Zo zetten we de toon voor de dag. Iedereen is welkom. Aanmelden is niet nodig.

Neem warme kleding mee, sokken, een omslagdoek of dekentje. We starten met een eerste serie van 8 bijeenkomsten op dinsdag 22 maart, naar behoefte te verlengen of te stoppen. Mochten er wensen leven rond dag en tijdstip, dan zijn we flexibel. Stuur voor nadere info een mail naar janine.mutsaerts1@gmail.com of bel 06 53 38 96 46.

Janine Mutsaerts is lid van de Kloosterkerk. Zij is op 55 jarige leeftijd theologie gaan studeren aan de Radboud Universiteit en heeft haar master aan de VU Amsterdam afgerond, na een loopbaan van onder meer coaching, compassie- en mindfulness-trainingen. Zij is nu werkzaam als freelance voorganger. Over het Stiltje-uurtje zegt zij: "Bij onrust of problemen is er snel een neiging om te praten en te rationaliseren, terwijl een oplossing kan ontstaan vanuit aanschouwen en stil worden. 'Ermee zijn', dat kan helpen. Het filtert de waarneming en daarmee het oordeel en de neiging meteen tot een oplossing te komen."

Vanaf 22 maart, 8 dinsdagochtenden
van 8.30 tot 9.30 uur.

20 en 21 mei

Light Mass

Tijdens de 64e editie van Festival Dag in de Branding presenteert het festival in samenwerking met Podium21 een nieuwe compositie van de jonge componist Thomas van Dun. Thomas van Dun staat met één been in de dance music en daarom hoeft het niet te verbazen dat hij een compositie maakt die de luisteraar in trance brengt. Uitvoerders zijn Ensemble Klang en organist Geerten van de Wetering. Visual artist Frouke ten Velden verzorgt de lichtanimaties tijdens dit concert. Muziek én licht zullen het publiek in een totaalbeleving onderdompelen.

Vrijdag 20 mei 21.00 uur, meer info en kaartverkoop via www.podium21.nl.

Concert van orgel & saxofoonkwartet

In samenwerking met Festival Blazen aan het Spui presenteert Podium 21 een concert waarin orgel en saxofoon de dialoog aangaan. Tijdens dit concert staat het werk van de Nederlandse componist Rob Goorhuis centraal. Vanaf 1977 maakt Goorhuis naam als componist in de wereld van harmonieorkesten, fanfareorkesten en brassbands. Op het programma staat o.a. zijn nieuwe werk *Wanderer im Tal der Gegenwart*. Naast werk van Goorhuis klinken composities van Johann Sebastian Bach en César Franck. De uitvoering is in handen van het Syrène Saxofoonkwartet en organist Geerten van de Wetering.

Zaterdag 21 mei 11.30 uur, meer info en kaartverkoop via www.podium21.nl.

Lezingen Geloven in Duurzaamheid

Op drie avonden in mei en juni laten we ons inspireren door sprekers over *Geloven in Duurzaamheid*. Kom luisteren en discussieer mee!

- Donderdag 12 mei, *Duurzaamheid en religie*
Prof. dr. B.J. Lietaert Peerbolte, lid van de Kloosterkerk en hoogleraar Nieuwe Testament en vroeg Christendom aan de Vrije Universiteit Amsterdam.
- Dinsdag 17 mei, *Wat kan de Kloosterkerk leren van de groene Haagse Dominicus Kerk?*
Prof. dr. J.B. Opschoor, voormalig rector van het Institute of Social Studies in Den Haag en hoogleraar milieu-economie aan de VU Amsterdam; adviseur van de werkgroep Groene Dominicus in Den Haag.
- Donderdag 2 juni, *Van het Hilton naar de hangmat: hoe redden we het regenwoud?*
mr. M.M. Goote, lid van de Kloosterkerk en directeur van een filantropische stichting die natuurherstel in Afrika en Zuid-Amerika ondersteunt (zie zijn artikel op pagina 21).

Donderdag 12 mei, dinsdag 17 mei en donderdag 2 juni, aanvang 20.00 uur.

12, 17 mei en 2 juni

en verder

6, 20 april, 4 en 18 mei

Elke 1e en 3e woensdag van de maand is er van 12.45 tot 13.15 uur een pauzeconcert in de Kloosterkerk. De concerten zijn gratis toegankelijk, er is een collecte bij de uitgang. Meer informatie en het volledige concertprogramma op www.kunstcentrum-kloosterkerk.nl.

26 april

Lezing en Lunch, aanvang 10.30 uur, toegang € 5,-.

8 mei

Evensong om 17.00 uur.

Qidos

Met jouw organisatie de ruimte ontdekken:

We geloven dat **méér ruimte** organisaties succesvoller en wendbaarder maakt. **Ruimte om op andere manieren te kijken, denken én handelen.** Met praktische, creatieve en interactieve aanpakken **ondersteunen we leidinggevendenden en hun teams** om flexibel en wendbaar op koers te blijven. **We begeleiden individuele medewerkers** naar meer ruimte voor het eigen talent. Zo helpen we organisaties met de transitie naar een structuur waar **meer beweging, ruimte en kracht** in zit.

Naast onze maatwerktrajecten voor werkgevers verruimt Qidos haar blik en die van organisaties met concrete oplossingen voor de vraagstukken van deze tijd. Ook iets voor jouw organisatie?

Ontdek meer op Qidos.nl

Exclusieve brilmode

BIJ KONINKLIJKE BESCHIKKING
HOFLEVERANCIER

HOFSTEDE
optometrie | contactlenzen
OPTIEK

Hoogstraat 37
2513 AP Den Haag
T. 070 - 346 16 81
www.hofstede-optiek.nl

Di Lasso's Tranen van Petrus © Onno van Ameijde

Amare & Nieuwe Kerk Den Haag, waar muziek tot leven komt

Di Lasso's Tranen van Petrus

Nederlands Kamerkoor

Ma 28 mrt / 20:00 / Danstheater

Matthäus-Passion

Nederlands Blazers Ensemble

Di 12 apr / 20:00 / Concertzaal

De feestelijke kant van Händel en Vivaldi

B'Rock

Zo 1 mei / 14:15 / Concertzaal

Meesterpianist Emanuel Ax

Parels van Frédéric Chopin

Ma 16 mei / 20:00 / Concertzaal

Mirrors met Jeanine de Bique

Concerto Köln

Wo 18 mei / 20:00 / Concertzaal

Kijk voor het volledige
programma op amare.nl

amare

de
Kloosterkerk

een unieke
locatie

voor uw
evenement

Een congres, cultureel evenement of een feestelijke bijeenkomst? De Kloosterkerk is voor elk evenement een toplocatie. Vertel ons uw wensen en wij denken mee en doen een voorstel dat past.

Kijk op www.kloosterkerk.nl/huur-de-kerk en mail of bel voor meer informatie met Ilja de Weerd: i.deweerd@kloosterkerk.nl, telefoon 070 346 15 76.

www.kloosterkerk.nl/huur-de-kerk